

EN MANS RÄTT

En mans rätt

Dramatis Personae:

Karl I Stuart, konung av England, Skottland och Irland
Henrietta, hans gemål och drottning
Maria av Medici, änkedrottning av Frankrike, hennes moder
William Laud, ärkebiskop av Canterbury
George Con, katolsk kardinal
Greve Rossetti, katolskt sändebud
Black Rod, särskild ämbetsman i kungens tjänst
Hertigen av Buckingham, kungens favorit
Sir Thomas Wentworth, senare earl av Strafford

Oppositionsmän:

Lord Keeper Finch, parlamentets talman
Sir John Eliot
Sir Edward Coke
Clement Coke, hans son
Doktor Turner
Lord Bristol
Sir Nathaniel Rich
John Selden
John Pym
Christopher Wandesworth
Denzil Holles
John Rolle
Oliver Cromwell
Sir Miles Hobart
William Prynne, puritansk advokat
Harbottle Grimston
John Glanville
Viscount Lucius Carey Falkland
Clotworthy
Earl Robert Devereux av Essex, puritanernas överbefälhavare
Bulstrode Whitelocke
John Cook
Sergeant John Bradshaw
Överste John Hewson, en av kungens domare
John Downes

Francis Litton, lantman från Bedford
en budbärare
parlamentets vaktmästare
generalåklagaren
en härold
en soldat
en åklagare
en domare
notarier
två kvinnor
tre biskopar
fyra skottar

parlamentsledamöter
puritaner
domstolspublik

Handlingen omfattar Karl I:s regering 1625-1649.

Copyright © Christian Lanciai 1989

En mans rätt

Akt I Scen 1. Parlamentet, underhuset. Maj 1625.

Karl Jag har öppnat detta parlament av ren nödvändighet för att få råd och hjälp av den nation jag härskar över. Alla vet vi vilka prövningar nationen står inför till följd av dem vi redan utstått under outhärdlig smärta, och just därför, för att framtiden blir svårare än gårdagen, är det nödvändigt att vi möter krigets utmaning och krav gemensamt och oryggligt. Och jag vill nu med detsamma varna er, att ouppbygglig långsamhet och slöhet från er sida kommer att tas lika illa upp av mig som vägran till att samarbeta. (*sätter sig*)

Talmannen Sir John Eliot har ordet.

Eliot Som ert majestät har godheten att tala öppet till oss utan fjäskande krumbukter skall vi svara honom lika öppet och med samma raka språk tillbaka. Såsom viceamiral för Devons flotta har mitt hjärta blött som ingen annans inför åsynen av denna flottas återkomst ifrån Cadiz. Jag vägrar ej att samarbeta med min konung. Ingen i vårt parlament vill opponera sig mot honom. Vad jag önskar är blott att få veta vad hans majestät planerar inför framtiden, förrän vi skaffar fram resurser till måhända ännu värre äventyrligheter än vad alltför många av oss redan dukat under genom. (*bifall från parlamentsledamöter*)

Eliot (kan inte hålla sig) Ty det skall var mänska veta, vi har fått vår ära fläckad, vi har fått vår flotta sänkt, vi har förlorat våra söner och det ej igenom krig och svärd men genom en mans hand som tillhörde den man vi alla litade till mest. (*upprört mummel bland ledamöterna. Eliot sätter sig.*)

Clement Coke I frånvaron av min avhållne far, Sir Edward Coke, som aldrig tigit i en angelägenhet som denna, måste jag åtminstone framhålla, att det är långt bättre att få dö för fienden på havet eller utomlands än att få tvingas utstå vanära och förödmjukelser hos sina egna och här hemma! (*sätter sig. Upprördheten fortsätter.*)

Doktor Turner Någon måste äntligen ta bladet ifrån munnen. Utan feg försiktighet och artighet och utan komplimanger vill jag öppet ställa frågan till ert majestät och till herr talman och till parlamentet: Hade inte hertigen av Buckingham, lord amiralen, säkrat havet mot pirater? Hade inte han just genom att utse inkompetenta officerer gjort sig skyldig till Cadiz-expeditionens stora nederlag och fiasko? Har han inte dessutom tillgodogjort sig och sin släkt och vänskapskrets betydande förmögenheter och jordegendomar av den jord som tillhör kronan? Har han inte även sålt juridiska ämbeten och bestickt folk med äretitlar? Är han inte i sitt självsvald och sin enfald farlig för nationen? Är det inte rentav så, att han allena, denne allsmäktige hertig, denne store ofelbare man, är ensam skyldig till vårt lands samtliga olyckor och katastrofer? (*sätter sig. Tumult i parlamentet.*)

Talmannen Ordning, herrar ledamöter! Låt oss återgå till ordningen! Herr doktor Turner, era överraskande anklagelser har drabbat hårt ett underhus som aldrig var

berett på sådana direkta och brutala utfall och det mot en högst betrodd personlig vän till konungen. Jag måste å de flesta ledamöters vägnar genast öppet tillstå, att vi önskar icke något annat här i parlamentet än att få hans majestäts oantastliga ställning säkrad i vårt eget land och respekterad utomlands.

Karl Mitt parlament, det här är icke första gången jag har kallat er till nationella angelägenheter och ni svarat med att komma med personangrepp mot mina närmaste. Jag måste stämma doktor Turner inför rätta i Whitehall. I stället för att bry er om nationens säkerhet och välfärd faller ni i kunglig avundsjukas låga gropar och blir där till monster av gemenhet och småaktighet. Jag tolererar icke att man anklagar min mest betrodde man. Att göra så är att lömskt måtta dolk mot majestätets egen rygg. Min far upphöjde honom till vårt lands premiärminister och till hertigtiteln, och det har jag lärt mig att var mycket mindre än vad hertigen förtjänade. Jag litar lika lugnt på honom som om han var mig en äldre broder. Det förhållandet får icke låg och mänsklig avundsjuka störa med sin destruktiva sjuklighet.

Eliot Ers majestät, tyvärr så rör vi oss ej med så kvinnliga och känslamma utgångspunkter, utan vi är här tyvärr nödtvungna att befatta oss med nakna fakta. Hur kan vi framtvunga ytterligare resurser när allt vad vi tidigare skaffat fram blott sänkts och bränts och kastats bort av hertigen av Buckingham? Det är ett faktum att den hertigen har misslyckats med allt. Han ensam har förskingrat hela statens kassa och ej endast folkets pengar men ock själva konungens. Vi måste blott av sunt förnuft nu vara restriktiva i uppbådandet av nya skepp och trupper tills det påtalade missbruket och förslösandet av statens medel korrigerats.

Karl Det är icke parlamentets rätt att trotsa kronans högre vett och synnerliga nödtvång. Mister Clement Coke förklarade just för oss att det var långt bättre att bli slaktad utomlands av fiender än att få misshandlas här hemma. Sammanledes vill då jag framhålla, att det vore bättre för en konung att få dö i strid på kontinenten för en fiendes barbarhand än att här i eget parlament bli utsatt för förakt och nonchalans ifrån sitt eget folk. Det är ej Buckingham som kräver pengar. Det är kriget. Men ni bryr er bara om er själva, och ni stirrar er helt blinda blott av avundsjuka på den gode hertigen storslagenhet och makt.

Till slut vill jag blott påminna er om, att parlamentet existerar blott igenom konungens behag och vilja. Han allenast sammankallar det, ger det förhandlingsrätt och kan när han behagar helt upplösa det. Om jag ej finner parlamentets uppsåt konstruktivt är det därför min plikt som ansvarig monark att sätta punkt för det.

Eliot Vi måste ändå ställa Buckingham till svars för sina handlingar, och vi har rätt och makt att göra det i både Underhuset och i Överhuset.

Karl Vad anklagar ni då honom för, min högra hand och ende helt betrodde vän?

Eliot Blott högförräderi och inget annat.

Karl Sir John Eliot, ni och ert underhus begår ett misstag.

Eliot Nej, det är tvärtom. Vi är blott till för att misstag skall kunna undvikas och korrigeras.

Karl Om ni genomför ert uppsåt måste jag upplösa parlamentet för att rädda hertigen.

Eliot Om ni upplöser parlamentet kan ni ändå inte rädda hertigen.

Karl Som konung och som människa är det min plikt att göra allt jag kan för en god vän.

Eliot Ers majestät, i så fall kan ej hela parlamentet hjälpa er, ty parlamentet ägnar sig i första hand åt politik. Det kan ej taga hänsyn till personliga förhållanden.

Karl Den gode hertigen skall möta sina vedersakare i Överhuset.

Eliot Det tvivlar jag ej på, och han skall svida för det.

Karl Ej så länge jag kan hålla honom skadeslös.

Eliot Ers majestät, den väg ni tydligt har valt är farlig.

Karl Jag har icke valt den. Ni har valt den, och jag tar blott konsekvenserna och vidtar mina mått och steg.
Eliot Det enda ni riskerar är att få allt England till er fiende.
Karl Den risken har jag råd att ta. Jag är ju ändå konung.

Scen 2. Whitehall.

Henrietta Vad sade parlamentet?
Karl Min gemål, min själ är djupt bedrövad intill döden.
Henrietta Det är inte första gången.
Karl Nej, jag vet. Det lär ej heller bli den sista.
Henrietta Jag har hört att folket vill avrätta Buckingham.
Karl Kan du förstå det? Jag kan icke fatta det. Han är precis såsom min äldre bror för mig. Så ståtlig och så grann och käck, så stark och så beslutsam i sin myndighet och sin personlighet, så charmfull och så god – jag älskade min broder långt mer än min far. Han var den borne konungen, den idealiske prinsen av Wales. Att han så tidigt skulle dö så orättvist av brustet hjärta är allenast ett av många onda omen på min väg. Min far var alltid rädd för att bli mördad, och den samma rädslan för att icke säga övertygelsen har även alltid varit min. Man vet ej om han faktiskt blev förgiftad eller om han dog naturligt.
Henrietta Han var en gammal man som icke mera dugde mycket till.
Karl Men ingen engelsk kung har haft så många fiender som han, och ändå var han så obotligt dum och harmlös.
Henrietta Din skuggrädsla är blott en vidskepelse.
Karl Som ändå grundar sig på fakta. När jag ännu var ett spädbarn och låg sjukt och vanskapt i min vagga sågs en kväll en främling smyga fram till mig och kasta över mig en skrämmande svart duk. Ej någon visste vem han var, och han försvann så spårlöst som han kommit. Och man sade sedan, att en djävul kastat över mig sin svarta duk....
Henrietta Men sådana amsagor förekommer nästan i varenda högvälborens människas annaler.
Karl Men ändå är det inte allt. Den djupaste upplevelsen i all min barndom var när farmor smugglades från Peterborough för att bli begravd i Westminster.
Henrietta Vem var din farmor?
Karl Vet du inte det? Maria Stuart! När hon skulle gravläggas i Westminster förbjöds all offentlig högtidlighet. I stället smugglades den mörka kistan nattetid in i kapellet och blev lagd till vila under tystnad men dock upplyst av ett antal stämningfulla facklor. Jag kan ännu minnas det som om det var igår. Av alla kungligheter jag har träffat var hon den som djupast imponerade på mig fastän hon bara var ett färdigt och förseglat lik.
Henrietta Men du kan icke förebrå dig för din äldre broders död.
Karl Har jag ej rätt till det? När han låg döende, strax efter att vår syster gift sig, i en sjukdom som ej någon kunde definiera, skickade Sir Walter Raleigh, inspärrad i Towner, till honom en medicin. Jag gav den medicinen åt min broder, och det kanske blev hans död. Det var i månaden november, årets svarta och hopplösa månad, som jag själv är född i. Han var bara aderton år gammal, och han skulle få ha blivit kung och inte jag! Han hade rätten, jag var alltid underlägsen honom, liksom jag är underlägsen Buckingham.
Henrietta Du får ej låta någon dominera över dig. Du ensam är ju kung, och det kan ingen mer förändra. Hur har Buckingham fått en så oerhörd makt över dig?
Karl Den har han blott emedan jag fick ett så stort förtroende för honom under gräsligheterna i Spanien.

Henrietta Vad hände där egentligen?

Karl Det var förrän jag kände dig. Jag friade till infantinnan, den förtjusande Maria, och jag reste dit med Buckingham för att få giftermålet genomfört. Allt såg ut att gå bra tills spanska kyrkan började att komplicera saken med att kräva ständigt större eftergifter från den anglikanska kyrkans sida gentemot den påviska. Det hela slutade i en förskräcklig djungel av intriger och byråkratier, jag blev fullständigt ihopsnärjd som i en kokong i Spaniens spindelnät så fullt av infernaliska giftspindlar, att jag bara hade att till slut försaka hela företaget. Endast hertigen av Buckingham kom till min hjälp. Jag kom hem igen till England utan brud och, som det kändes, utan ära och med en förstörd förlovning att försona. Ända sedan dess så har det känts, som att mitt liv blott ständigt snört sig samman som en fälla omkring mig, som att jag ständigt hade fula bördor att befria mig ifrån, som om ett äckligt odefinierbart ständigt samlade sig på mig under oavbruten parasitisk expansion, som jag beständigt måste uppbjuda allt större krafter för att fria mig ifrån, bekämpa och till slut ändå gå under i, som under ett förkrossande och ständigt tilltagande berg av svamptumörer, som ohjälpligt växte ut ifrån min egen kropp....

Henrietta Du talar nu om dina vanliga mardrömmar.

Karl Ja, jag vet. Men de är kanske varje konungs drömmar nu för tiden.

Henrietta Minst av allt så borde de dock vara dina, ty du är den kungligaste och den renaste monarken i Europa.

Karl Tror du det?

Henrietta Jag vet det. Ingen var mer oskyldig än du till kronprins Henriks död, om du gav honom Raleighs medicin, ty Raleigh älskade din broder, och prins Henrik älskade Sir Walter mera än sin far. Sir Walters enda avsikt var att rädda livet på prins Henrik, men din broder var förgiftad av de fiender som var din faders falska vänner. Jag vet allt om detta, ty jag har i hemlighet utforskat sådant som ej kunnat diskuteras öppet. Henrik blev förgiftad, och om inte Raleighs medicin först stoppats, testats och fördröjts av hovets misstänksamma byråkrater hade Henrik levt och blivit konung.

Karl Tror du det?

Henrietta Jag vet det.

Karl Men då var jag ändå ansvarig för Henriks död, ty jag var med om att fördröja hans behandling. Även jag var misstänksam och hade kunnat ge honom Sir Walters medicin i bättre tid.

Henrietta Du tar då på dig vad som helst. Ju mera du betungar dig med skuld, dess klarare blir blott din oskuld. Endast den är skyldig som ej känner skuld och ånger för vad han har gjort.

Karl Om jag då är så oskyldig fastän jag känner skuld, så är det nog ett tecken på att jag just därför kommer att få lida mest.

Henrietta Hur vet du det?

Karl Det vet jag inte. Sådant vet man bara. Kanske för att någon älskar mig?

(Han ler. De kyssas.)

Scen 3. Överhuset.

Karl Mina lorder, härmed måste jag anklaga inför er lord Bristol för ett högförräderi mot krona, stat och kyrka. Under falska förespeglingar fick han sin konung att bege sig till det unkna Spanien, hoppades att jag där skulle byta religion och ansträngde sig till det yttersta för att jag skulle fastna i ett äktenskap som icke var förmånligt för mitt land. De fador jag bemöttes med i Spanien har gett mig en outplånlig bitter eftersmak som jag som landets konung måste göra allt för att rentvå mig från. Jag måste därför dra den skyldige till tragedin här inför rätta. *(sätter sig)*

Lord Bristol Mina herrar, mina lorder och ers majestät, jag är en friboren och adlig obefläckad man, och vad jag har att säga rör ej mitt försvar så mycket som mitt rikets och min konungs säkerhet. Jag anhåller om lov därför att här få tala fritt. De saftiga anklagelser som riktats emot mig är opportuna men missriktade. Jag måste därför rätta deras riktning mot den man som ensam är ansvarig just för samtliga misslyckanden i Spanien. (*pekar*) Jag anklagar mannen där för högförräderi!

Buckingham (oberörd) Ni är en narr, lord Bristol.

Karl Jag ber att få protestera. Ni kan icke vittna för er egen sak, lord Bristol, om ni anklagar en annan för ert högförräderi.

Bristol Jag skall bevisa att jag har all rätt i världen. Alla vet vi ju hur hertigen av Buckingham ej endast innehar för många ämbeten och missbrukar dem alla, hur han köper sig än flera ämbeten och skaffar sin familj olagliga och oförskämda privilegier, hur han avsiktligt har misslyckats som amiral och släppt varenda sjörövare fri på haven, hur han skänkt bort våra skepp till Frankrikes katolska liga, hur han endast själv försökt att konvertera konungen till påvekyrkan, samt hur han själv vid kung Jakobs dödsbädd låtsades ge läkarvård åt Englands döende monark och därvid blott påskyndade hans död.

Karl (för sig själv) En sådan oerhörd anklagelse är riktad mot mitt eget hjärta.

Buckingham (reser sig) Mina lorder, mot all praxis vill jag svara själv mot dessa långsökta och överdrivna vettlösa anklagelser. Den enda allvarliga av dem är mitt äventyr i Spanien. Jag bekänner att jag hade litet otur. Det är allt vad jag är skyldig till. Allt gick ej som planerat, och det var ej någons fel. Det var ej konungens, det var ej mitt och icke någon annans. Alla har vi motgångar ibland, och bara för att jag har en så mäktig ställning har ni ingen rätt att lasta mig för de beklagansvärda resultat av motgångar som jag själv allra minst önskade mig. Jag överser med min nations anklagelser mot mig på den grund att de som vill åt mig blott agerar av blind avundsjuka, som bortser från landets bästa i sin ansträngning att finna någon lämplig syndabock för våra olyckor. (*sätter sig*)

Lord Bristol (reser sig) Ni har ej desto mindre en process framför er, ädle hertig, levererad mot er både genom Överhuset och från Underhuset. Englands lag förkunnar att monarken aldrig kan ge upphov till olagligheter eller onda skeenden. Vad som har hänt har hänt, och någon måste vara ansvarig där för. Vi ställer därför den till ansvar genom vilken olyckorna har ägt rum. Och så är det med det. Min hertig Buckingham, härnäst får ni försvara er i Underhuset. (*sessionen avslutas.*)

Scen 4. Whitehall.

Henrietta Den där Buckingham tycks bara vålla dig och alla andra väldiga problem. Kan du ej avsluta hans karriär?

Karl Jag vill ej göra något sådant. Han är ju min ende vän. Han är den ende man som återstår från gårdagens storvulna blomstringstid. Han är en sann kavaljer och gentleman. Han är den ende man jag har att lita till och att se upp till. Walter Raleigh halshöggs av min fader nesligt blott för att han inte haft tillräckligt tur, och Francis Bacon likviderades moraliskt och för resten av sitt liv. Av elisabetanerna finns bara vår vän Buckingham nu kvar. Jag vägrar klippa av det enda band jag än har kvar med en tid som var ojämförligt lyckligare än vår egen.

Henrietta Men hans makt är farlig, och han är ju bara bra på att misslyckas, och det är det enda som han gör och grundligt.

Karl Men han är min vän. Han är min enda vän. En gentleman försakar ej en vän i nöd.

Henrietta Men du är konung framför allt! Du måste ta mer hänsyn till dig själv och till vad politiken kräver!

Karl Detta har vi grälat om förut. Jag vägrar kompromissa med vad samvetet förkunnar vara rätt för mig.

Henrietta Vad som är rätt för dig är icke alltid rätt för folket och nationen.

Karl Jag har upplöst parlament för sådant argument. Du börjar låta mer och mer som ett otyglat Underhus.

Henrietta Men jag har rätt, och du är tvungen till att lyssna då och då till andra.

Karl Även jag har rätt, och jag är landets konung och har högsta rätten i mitt land. Om jag då vet vad som är rätt behöver jag ej lyssna till onödiga oppositioner.

Henrietta Så beroende är du av Buckingham att man kan tro du föredrager honom framför mig.

Karl En mans vett, redlighet, logik och styrka är att föredra framför en kvinnas dragande av mannen ner till sin nivå.

Henrietta Är kvinnan då ej ens en människa?

Karl Hon är en människa men icke någon man och kan ej någonsin ersätta någon man.

Henrietta Likväl var jungfrudrottningen Elisabeth långt mera hälsosam för England än vad någon konung varit någonsin.

Karl Det är en annan sak. Hon var en jungfru hela livet.

Henrietta Var hon icke då en kvinna?

Karl Jo, men ej en kvinnlig kvinna. Hon gav aldrig efter för naturen såsom varje kvinnlig kvinna gör.

Henrietta Jag ber dig ändå att försaka Buckingham. Han gör dig och nationen eljest ännu mera skada än allt vad han åstadkommit hittills.

Karl Jag kan icke lämna min allena jämvärdige vän i sticket när han är i nöd.

Henrietta Men han för olycka allenast med sig!

Karl Jag är född till att bekämpa olyckor och motstå dem. De kan ej skada mig om jag så omkommer i dem.

Henrietta Du är en man av kött och blod som alla andra!

Karl Men en konung. Rollen som tilldelats mig av ödet är en oantastligt helig roll som ingenting kan fläcka eller rubba.

Henrietta Gå då in i din ruin med Buckingham!

Karl Hur anklagad han än må vara har han rätt till ett försvar.

Henrietta Det hjälper honom inte och ej heller dig om du försvarar honom.

Karl Desto viktigare är det då att jag försvarar honom.

Henrietta Varför?

Karl Om han än förlorar allting annat och går under och jag följer honom i en lika våldsamt tragedi, så har vi dock ett mänskovärde att försvara inför evigheten, även om varenda dåre i självdestruktivitet försakar sitt. Jag liksom Buckingham kan avstå ifrån allt men aldrig från det enda som vi fått med oss från evigheten, nämligen vårt mänskovärde.

Henrietta Buckingham har slösat bort det på sina skandaler.

Karl Desto viktigare är det då att något av det räddas kvar åt evigheten.

Henrietta Du och han är helt befängda.

Karl (med ett leende) Kära drottning, kan du ej förstå att vi är engelsmän?

Scen 5. Parlamentet.

Eliot Skall han nu öppna detta parlament på nytt?

Wentworth Det ser ej bättre ut. Det är den räven Buckingham som tvingar honom.

Eliot Buckingham framtvingar snart en nationell och faslig tragedi av stora mått som alla kommer att bli ryckta med i om ej någon stoppar honom.

Wentworth Ingen mäktar stoppa Buckingham, och kungen endast underblåser hertigens totala självsvald och förhävelse.

Eliot Av vilken djävulsk orsak?

Wentworth Det är just mysteriet. Men här har vi kungen nu.

Karl Tro inte att jag sammankallat detta nya Parlament för att ge er ny möjlighet till kallprat om struntsaker. Tiden kallar oss till handling, och vi måste rätta oss därefter. Kriget väntar inte på oss. Vi är tvungna att helt ägna oss åt handling och beslut med så få ord som möjligt. Långa ord och tal vid denna tidpunkt är precis så skadliga som negativa dåliga beslut. Jag tror vi alla vet full väl vad för en fara som har kallat oss tillsammans för att rädda vår nations anseende och styrka med uppbringandet av nya vapenföra män och nya skepp som enda bot mot krisens hotfullhet. Om ni ej fattar detta och ej gör er plikt som engelsmän så finns det andra medel. Tolka icke detta som ett hot, för jag är icke den som hotar någon mindre än mig själv.

Wentworth Vad menar han med det?

Eliot Han menar att han icke aktar någon som jämbördig med sig själv. Det är ett fint sätt att förklara hur fullständigt han föraktar alla människor utom blott sig själv.

Wentworth En kung i varje tum.

Eliot Men han är en som gärna går för långt.

Sir Edward Coke (reser sig och talar) Ers majestät, vi är till fullo medvetna om rikets fara efter hertigen av Buckinghams fortsatta nederlag och skandalösa fiaskon. Ni upplöste förra parlamentet blott för att behålla Buckingham. Nu har ni visat att ni ändå verkligen behöver Parlamentet och om ej för annat så för att därmed omplåstra Englands skador efter Buckinghams självmördarbarsärksraseri. Emellertid är Buckingham ett ämne nu för tiden som ju mindre det är sagt om honom desto bättre. Däremot har Parlamentets helt naturliga och logiska mänskliga krav med åren mognat efter upplösandet av det förra parlamentet för snart tre år sedan. Vi är villiga att ge er allt ni ber om, ädle konung, om ni endast ger oss rimlighetens lagar för vår egen välfärd. Det går icke an att genomföra nya skatter hur som helst och utan parlamentets stadgande därav. Det går ej an att kronans tjänare går lagvidrigt till väga: gör de det i kronans namn upplöses hela samhällsordningen. Det går ej an att människor häktas utan vidare och hålls i fängelse förutan att de själva ens får veta varför.

Sir Nathaniel Rich Därför kräver vi omgående reformer för allt folkets säkerhet. Vi har här formulerat allt vi ber om genom en ordentlig petition som konungen ombedes genast taga del av och förkasta eller skriva under. Skriver majestätet under får han sina önskade resurser genast.

Karl Och vad ber ni om i denna petition?

John Selden Blott fyra saker. Item ett: att inga skatter må uppbäras utan parlamentets godkännande därav. Item två: att ingen må bli arresterad utan att det därtill finns och visas orsak. Item tre: att inga sjömän eller krigsmän må tvångsrekryteras utan deras arbetsgivares samtycke. Item fyra: samt att ingen krigslag må missbrukas till att straffa sjömän och soldater för normala misstag. Dessa fyra punkter underskrevs egentligen av redan konung Johan utan land i Magna Charta för drygt fyra sekler sedan.

Karl Alltså kräver ni med andra ord att jag på nytt upplöser parlamentet.

John Pym Då blir det ej några nya möjligheter att fortsätta kriget.

Karl Detta kallar jag för utpressningsmetoder!

Eliot Har ni något val, ers majestät?

Karl Jag skriver under med blott en reservation: att konungens totala suveränitet må iakttagas och bevaras intakt även med en sådan här ny statsförordning.

Edward Coke Magna Charta säger ingenting om kungens suveränitet. Den har ej något med nationens eller folkets väl att göra.

Karl Folkets och er säkerhet må ej stadfästas om ej konungens på samma sätt blir stadfäst.

Eliot (till Wentworth) Går han bara med på petitionen kan vi undanröja hertigen av Buckingham så småningom.

Wentworth (tillbaka) Så länge Buckingham går fri är konungen omöjlig.

Edward Coke Kräver ni, ers majestät, ett sådant oerhört prerogativ, så måste vi ånyo kräva hertigen av Buckinghams avlägsnande från alla maktbefogenheter. Vi kan ej utrusta en ny flotta åt er bara för att låta den kapsejsa under Buckinghams befäl.

Karl Jag skriver under petitionen, men jag släpper icke Buckingham. Jag kan ej utlämna en sådan ädel man till pöbelns vilda godtycke och ansvarslösa våld. Han är min man, och jag har icke någon annan.

John Pym Om blott konungen ger efter för vår petition så skall han få sin flotta. Det är mera viktigt att vi kommer överens med kungen än att vi befattar oss med Buckingham.

Edward Coke Ers majestät, ni får er flotta.

Karl Tack. Jag sanktionerar petitionen. *(får penna och har just skrivit under när ett dystert sällskap uppträder. En budbärare i spetsen träder fram till konungen, knäböjer för honom, reser sig och viskar i hans öra. Karl tappar pennan.)*

(Budet sprider sig i parlamentet. Ett ivrigt viskande sprider sig bland bänkarna.)

Karl Vem var mördaren?

budbäraren En puritan.

Karl Vad är en puritan?

budbäraren En man som bara har läst Bibeln och som aldrig läser något annat.

Karl Alltså en rätt tråkig grobian.

(Budet sprider sig.)

en ledamot Vem har då blivit mördad?

en annan Hertigen av Buckingham!

en tredje Han stöttes ned i Portsmouth mitt bland mängden av sin stab och sin familj. En förorättad sjöman sade sig utkräva hämnd och stötte hertigen i hjärtat, varvid han dog knall och fall.

en fjärde (kan ej behärska sig) Hurra!

en femte Vi är befriade!

en sjätte Den vedervärdige tyrannen har fått respass!

(Glädjen sprider sig okontrollerbart. Karl ser sig omkring med ljungande blickar. Han lämnar hastigt lokalen med sitt sällskap. Det signerade dokumentet ligger kvar. När kungen är borta utbrister parlamentsglädjeyran på allvar.)

John Eliot Äntligen kan England åter börja andas! Nu begynner parlamentets frihetstid och nya era! Konungen har givit efter för sitt folks medborgerliga krav, och hertigen av Buckingham är borta! Nu kan livet börja! *(deltar hänryckt i glädjen. Hela parlamentet förvandlas till en enda stor glädjefest.)*

Akt II Scen 1.

Karl Thomas Wentworth, jag vet inte varför, men jag har i någon mån fått starkt förtroende för er. Ni är en trägen man som tror på staten och på monarkin och som nog kunde göra vad som helst för statens väl.

Wentworth Ers majestät, om än jag anser konungens auktoritet som grunden för all ordning i ett samhälle och dess bestående stabilitet, så har jag dock fått stifta närmare bekantskap med den mörka Towern genom eder synnerliga onåd.

Karl Skriker man i Underhuset och tar risken att där frambesvärja uppror, mord och statsförräderier är tyvärr statsfångelser den enda medicinen. Större män än ni, som Sir John Eliot och Sir Edward Coke och till och med Lord Bristol fick försmäkta längre där än ni.

Wentworth Er nåd är lika underbar som er hämndgirighet är fruktansvärd.

Karl Ni känner och förstår mig bättre än de flesta, men dock ej så mycket som den oersättlige och outhärlige påfågeln Buckingham.

Wentworth Han må ha varit ovärderlig såsom vän, men påfåglarnas skara är dessvärre icke mindre utan honom.

Karl Ni är således ett rundhuvud?

Wentworth Jag är ej någon kavaljer men vill ej heller ta rundskallarnas parti. De granna rika kavaljererna har en förmåga att med översitteri och egenkärlek provocera dem som icke är så ädla, och de grovare rundhuvudena har en farlig svaghet för att gärna gå för långt och gärna överskrida gränsen för anständighet och sunt förnuft. De hårda puritanerna är otroligt enfaldiga i sin absurdhet, men de är fanatiker, och det är lätt att underskatta deras farlighet. Om jag tar avstånd från de burgna kavaljerernas okunskap och självgodhet, tar jag ännu mera avstånd från rundhuvudenas obehärskade besatthet.

Karl Därför är ni en minister som jag tror att jag kan sätta tillit till. Ni bär ert huvud kallt, och det om något respekterar jag, ty det om något är högst angeläget för en aktuell politiker idag i min regering.

Wentworth Jag ber att få tacka för ert kungliga förtroende.

Karl Det är ej någonting att tacka för. Måhända blir det snarare tvärtom. Tro ej att det blir lätt för er att vara min minister. Jag är icke lika hemsk och hänsynslös som Richelieu men dock ej heller svagare i min bestämdhet. Europa är i krig, vi kom ifrån det genom olidliga förödmjukelser, men puritanerna har gjort vårt rike osäkert för oss, och min omedelbara uppgift blir att med er hjälp pacificera den oroliga oppositionen.

Wentworth Jag är med er och står alltid helt på ordningens och statens sida mot allt kaos, frosseri och destruktivt försök till fanatism i större skala.

Karl Det är allt jag ber om, och jag tackar er för detta konstruktiva uppsåt. Härmed kan ni kalla er baron, och ni har flera promotioner att se fram emot, om ni blott vidhåller er lovande stabilitet.

Wentworth Att just slå vakt om all stabilitet i landet är min hösta strävan.

Karl (tar honom om axeln och skakar hand med honom) Då är ni min man. Jag tackar er, Sir Thomas Wentworth.

Scen 2. Underhuset.

Christopher Wandesworth Det bråkas nu i alla tullar.

Denzil Holles Tror du vi kan klara att ge köpmännen vårt understöd och samtidigt bestå som kungens parlament?

Wandesworth Vi bara måste. Köpmanskåren måste existera. Landet har ej råd att hysa varje köpman instängd i ett fängelse blott för att staten stjälar hans varor.

Holles Det sägs allmänt att vi engelsmän numer är svårare som handelsmän än turkarna.

Wandesworth Här kommer kungen nu.

Karl (uppträder) Jag vill här blott offentligen förklara, att jag inte uppburit köpmännens varor genom kungligt privilegium och min egen rätt, men endast genom tung nödvändighet i avvaktan på parlamentets sanktionering av en tråkig åtgärd som dock är livsviktig för nationen. Vi har inte ännu fred trots alla våra

nederlag, och förrän England har fått fred kan vi ej unna oss full handelsfrihet.
(*mumlade bifall i parlamentet*)

John Rolle Vi är tacksamma, ers majestät, för detta fina tal, men likväl måste Underhuset vidhålla sin ivriga protest. Det är ett faktum att ej Parlamentet godkänt dessa nya tullar ännu, och så länge detta ej har skett är krävandet av dessa tullar helt olagliga, och varje köpman som betalar denna tull är en förrädare mot staten. Men det är ej allt vad vi med nödtvång måste protestera mot. Med häpnad har vi åsett hur den ena biskopen av Ariminska kätteriet tillsatts i de viktigaste biskopsämbeten efter den andra. Vi ser knappast längre någon kristen biskop kvar i landet.

Karl Ariminius hävdar blott den fria viljans rätt i motsats till den dominanta Augustinus och den arge Martin Luther. Han är icke okristen för det. I egenskap av Englands kyrkas överhuvud önskar jag att kyrkan måtte kompromissa mellan protestanternas omogna överdrifter och den påvekyrkliga livegenskapen. Men det verkar som om vissa puritaner helst var intresserade av just katolsk livegenskap och protestantiskt övermod. För övrigt anser jag att Parlamentet hellre bör behandla sekulära angelägenheter än religiösa sådana.

Cromwell (reser sig) Vi hävdar däremot att världslighetens majestäts affärer må ge företräde åt det viktigare himmelrikets. (*allmänt bifall*)

Karl Har det då gått så långt med er redan? Överger ni frågan om nationens handel och försörjning för att hellre sparka ut ur landet varje Arminian och katolik vars enda brott är att de tänker annorlunda än ni själva? Detta luktar ren bigott intolerans. Jag kräver genast att vårt möte ajourneras.

många röster Aldrig! Aldrig! Allting genast!

en röst Sparka ut varenda icke-puritan ur landet!

Karl (för sig själv) De är oregerliga. De har gått över gränsen såsom i ett rus. Herr Talman, lämna stolen genast om en enda medlem mera önskar tala. (*går bestämt*)

Sir John Eliot Mina vänner, denna fråga är av högsta vikt och måste komma till ett klart avgörande av högsta vikt för framtiden. Jag föreslår....

Talmannen (reser sig) Jag har av konungen befallts att genast lämna stolen om debatten fortsätts härifrån.

Holles Sitt kvar, herr Talman!

Talmannen (Lord Keeper Finch) Jag kan icke sitta kvar i trots mot konungens befallning.

Holles Kom, Christopher! Denna fråga måste vädras nu ordentligt!

(*går med Wandsworth fram till Talmannen och håller denne med våld kvar i stolen.*)

Talmannen Släpp mig! (*sliter sig lös och försöker rymma. Somliga hjälper honom, andra hindrar honom.*)

en röst Stanna kvar, din fegis!

en annan Det är rätt. Vi måste lyda konungen.

en tredje Den här sessionen har för länge sedan sparat ur.

en fjärde Vi måste dryfta religionsspörsmålet nu när vi är alla här!

en femte Tillbaka till din plats, din hund!

(*Talmannen tvingas med våld återta sin plats.*)

Holles Guds blod! Du skall ej smita innan vi har fullbordat debatten!

den tredje Nej, jag har fått nog! (*bryter upp*)

Wandsworth Sitt kvar, din åsna!

den femte Släpp ej någon ut förrän vi avslutat den här livaktiga debatten!

den första Herr vaktmästare, lås porten så att ingen mer kan slippa ut förrän vi avslutat terminens ärenden!

vaktmästaren Men det är helt emot all praxis....

Sir Miles Hobart (tar nyckeln från vaktmästaren och låser porten demonstrativt)

Så! Nu kan vi börja diskutera och parlamentera!

en röst Jag kräver att få tala!

en annan Nej, jag måste tala först!
en tredje Votering!
en fjärde Skrik och sparkas lagom, din idiot! Du skall få tala också!
en femte Gentlemän, jag ber, låt oss ej gripas av panik!
en sjätte Nej, alla på en gång!
Holles Till ordningen! Snart kommer kungens tjänare och stänger parlamentet och upplöser det igen kanske för alltid. Är vi alla överens om huvudpunkterna: ej någon mer reformation i religionen, ingen tullning mer av varorna i varje hamn, och var och en som kräver eller som betalar kungens tull må proklameras såsom statens fiende? Den som är med må svara ja!
en överväldigande, stormande majoritet Vi svarar alla ja!
Holles Beslutet är då fattat. *(det bultar på porten)* Här är kungens hantlangare nu för att få slut på vår opposition. Släpp honom in!
en hord ledamöter Vi är klara! Släpp oss ut!
(porten öppnas. Ledamöterna strömmar ut under livliga diskussioner blandade med vrede och beslutsamhet.)
Black Rod (en särskild ämbetsman, tränger in med svårighet) På konungens befallning är härmed församlingen i detta parlament för alltid upplöst! Sir John Eliot! Denzil Holles!
Eliot Vad vill du oss, din bov?
Black Rod Bered er på ett liv i Towern. Ni är bara två av nio som hans majestät nu ämnar skänka fri kost och logi i Towern för en obegränsad framtid.
Holles Tack för förberedelsen.
(Vid utgången möts ledamöterna av en vaktstyrka. Eliot och Holles arresteras jämte sju andra och förs bort. När alla har gått ut och endast Black Rod återstår:)
Black Rod Så säger jag farväl till denna cirkus. Här har talats mycket men i fåvitskhet som i en säck, ty konungen har alltid sista ordet. Och en högre talan än hans majestät har konungen som härskar över evigheten, och den konungen är tystnaden. *(går som den sista och låser porten ljudligt efter sig utifrån. Allting slocknar.)*

Scen 3. Konungens domstol.

Domaren Nästa mål, tack.
Notarien Francis Litton från Bedford.
Domaren För in den stackaren och låt oss få honom dömd.
(Francis Litton förs in, en enkel man från landet, något ifrån sig.)
Vet ni vad ni har gjort, herr Francis Litton?
Litton Jag rådde inte för det!
Domaren Läs upp anklagelsen.
Åklagaren Herr Francis Litton, lantman från Bedford, anklagas härmed för den grovaste hädelse i vittnens närvaro, i det att han mitt i Sankt Pauls katedral öppnade sin gylf och pinkade mot en pelare.
Domaren Vad har ni att säga till ert försvar, oförskämde man?
Litton Men snälla nån, hur kunde jag veta att jag befann mig i en katedral? Jag kom hit från landet för att gifta mig, jag har aldrig varit i London förut, och jag lider av gallsten. Jag känner ingen mänska i London, och så blev jag pinkenödig. Vad skulle jag göra? Jag kunde inte hålla mig. Då såg jag den där väldiga ruinen full av skräp och smuts och damm och fann en bra pelare att pinka mot. Hur kunde jag veta att det var stadens katedral och att den användes som kyrka? För vem som helst var det bara ett fallfärdigt ruckel....

Domaren (dundrande) Ett fallfärdigt ruckel minsann, din oförbätterliga odåga! Landets största och heligaste katedral! Ni borde skämmas öronen av er! Skär öronen av honom!

Litton (gråtande, kastar sig på knä) Hav förbarmande, ers nåd! Jag visste ingenting! Jag är bara en enkel man från landet! Tänk på min sjukdom! Jag kan inte pinka när jag själv vill och behöver det, och sedan så kommer det bara! Jag kom till stan för att gifta mig, och så råkar jag pinka mig rakt i fördärvet bara för att jag har gallsten! Förlåt mig! Hav förbarmande med en imbecill idiot! Skär inte öronen av mig! Då blir jag aldrig gift! Bu-huu! (*gråter*)

Karl (ingriper) Herr domare, släpp denne man mot borgen. Sådant mål förtjänar ej seriös behandling. Karlen är ju fullständigt okunnig om sitt ömkeliga brott. Jag tar all skuld på mig som icke förr har velat restaurera katedralen.

Domaren (dömer) Francis Litton dömes härmed att betala borgen för sig och är därmed fri. Men, Francis Litton, akta er för att försöka göra om det!

Litton Jag försäkrar inför hela världen att jag aldrig skall så göra mer. Så länge jag nu lever skall jag bara pinka utomhus, för säkerhetens skull.

Domaren Det nöjer vi oss med. För ut den stackars mannen. (*Litton visas ut.*)
Nästa mål!

Notarien William Prynne, legitimerad advokat.

Domaren Hans brott?

Notarien Den stora smädesskriften "Histriomastix".

Domaren Den rappakaljan! Jag har aldrig läst något så fullständigt uttråkande. För in den narren. (*Prynne föres in.*)

Prynne (argt och högljutt, till rättstjänarna) Våga röra mig, fördömda tjänare av djävulen!

Domaren Herr William Prynne, jag vill erinra er om att ni här står inför rätta. Allt ni säger kan här vändas mot er.

Prynne Skall du säga, din hjärntvättade hönshjärna! Du är lika usel och fördömd som hela hovet!

Domaren Karlen är förlorad. Läs upp anklagelsen, herr åklagare.

Åklagaren Herr William Prynne åtalas för att i sin skrift "Histriomastix" ha med grova ord förtalat och angripit i stort sett hela samhället.

Prynne I stort sett hela samhället förvisso! Hela samhället är ju den libertinen kungens samhälle med alla dess oarter med oanständig teater överallt med män agerande som kvinnor och med kvinnor utklädda till män, med könsförväxlingar och öppet horeri i hovet, med dryckenskap legaliserat över hela landet, med skabrösa danstillställningar i varje nattkrog, och så vidare. Jag säger er, att Nero blev med rätta mördad bara för att han gick på teatern! Varje människa som deltar i publiken under en teaterföreställning är en djävul, och varenda skådespelerska är inget annat än en hora!

Domaren William Prynne, är ni medveten om att hennes majestät har uppträtt själv på scen för hovet?

Prynne Hon är blott en kvinna. Vad hon ägnar sig åt i allt hovets oanständighets fördömda namn bör jag lågaktningfullt blott strunta i.

Domaren Hur kan en högt utbildad lagens tjänare som ni förfalla till en sådan fanatism?

Prynne Och hur kan samhället uthärda samhällets totala oanständighet?

Domaren Herr William Prynne, ni är förlorad. Ni döms härmed för grovt majestätsbrott till att böta sammanlagt fem tusen pund. Ni blir dessutom utesluten från rättsväsendet och måste ställa er vid skampålen var ni offentligen skall bli beskuren både på ert högra öra och ert vänstra. Sedan blir det livstids fängelse. För ut den dåren.

Prynne (medan han förs ut) Ni kan inte döda religionen med att skaffa den martyrer!

Domaren Varje dåre är martyr för egen dårskap. Nog av. Tapp till truten på den löjliga skrikhalsen. (*Prynne tystas ner och förs ut.*)

Karl (för sig själv) Han var en så kallad puritan, och han var inte ensam. Hans odrägligt tråkiga och mödosamma smädesskrift är som ett femte testamente för den sekten. Om blott människan i stället för att bli fanatisk puritan, högtidlig protestant, dogmatisk katolik och glädjefattig kalvinist blott kunde bli sig själv, en människa, och nöja sig med att all mänskligheten blott blev goda hederliga kristna, skulle världen troligtvis bli av med större delen av allt onödigt elände.

Scen 4. Whitehall.

Kungen, drottningen, deras familj och kardinal George Con.

Con Jag gläder mig å era vägnar, och då särskilt för er skull, min drottning, som får återse er moder nu för första gången efter tretton år.

Henrietta Ja, ordspråket har än en gång besannats, att en moders son är hennes son blott tills han gifter sig, men hennes dotter är sin moders dotter tills hon dör. Det var ju sonen, konungen av Frankrike, som slängde ut sin moder ur sitt land.

Maria av Medici Nej, det var kardinalen Richelieu.

Karl Det tycks ej hjälpa då att man är katolik i ett katolskt land. Är man icke önskad hjälper ingen religion mot vanlig mänsklig och politisk onåd.

Con Desto viktigare är det då att man ej fastnar i det sekulära utan ständigt ägnar sig åt framför allt det himmelska. På tal om det, ers majestät, med en så dominerande katolsk majoritet i er familj och med er internationella och kontinentala läggning, vore det ej dessutom politiskt förmånligt för er att låta er upptagas av den ensamt saliggörande katolska kyrkan?

Karl (leende) Käre kardinal, jag är för länge sedan redan ytterligt katolsk.

Con Det gläder mig att höra. Men vem har då hemligen upptagit er?

Maria av Medici Man måste vara formligen katolsk i romersk-apostolisk mening.

Karl Min svärmor, kvinnor kan ej fatta riktigt vad jag menar, men vår vän här kardinalen skall förstå. Jag menar med katolsk vad detta adjektiv betyder. Ordet innebär universell och allomfattande. Jag kallar mig katolsk för det att jag med min religion omfattar alla kristna sekter och religioner. Därför vägrar jag att acceptera att en medlem av vår anglikanska kyrka kallas för schismatiker av andra samfundsbröder. Vi är alla bröder i en enda kyrka som är Jesu Kristi heliga och eviga gemenskap, som ej någonsin kan klyvas. Därför, käre kardinal, är även jag en katolik som du.

Con Då erkänner ers majestät den påvliga ofelbarheten och suprematin?

Karl Nej, aldrig. Påven uppfanns ej av Kristus och har ingenting egentligen med kristendomen alls att göra. Påven är en sorglig men naturlig fortsättning av det latinska kejsardömet. Därför menar han sig kunna ingripa i kejsares och kungars världsliga affärer, och det menar varje engelsman och även jag att han ej äger någon rätt till.

Henrietta Likväl går min man till bikt och understödjer celibatet.

Karl Ja, det gör jag, och jag finner till och med inkquisitionen göra någon nytta utom när den ägnar sig barbariskt åt tortyr. Dock kan jag icke tåla att man i katolska länder mera dyrkar och ber till den där madonnan än till Gud personligen. Det finner jag en aning hedniskt.

Henrietta Karl har dock ej någonting emot att kyrkorna på nytt förenas.

Karl Nej, det har jag faktiskt inte. Men, min kardinal, ni måste få er påve till att avstå från sitt krav på avsättning av alla ej katolska furstar. Om de kristna kyrkorna skall kunna någonsin förenas åter måste alla parterna, och särskilt påven, kunna kompromissa med sin egen självrättsfärdighet.

Con Jag lovar er, att påven gärna skulle komma ända hit till London för att uppta er i den allena saliggörande katolska kyrkan.

Karl Det är just den kyrkan som jag redan tillhör. Er och min, Calvins och Luthers kyrka kan ej någonsin försonas och förenas förrän påven låter andra vara lika heliga som han.

Con Men han är Petri efterträdare!

Karl Om ändå han var endast det! Dessvärre gör han även anspråk på att liksom Paulus ensam ha allt monopol på kristendomen. Det har ingen någonsin haft rätt till efter Kristus.

Con Denna teologiska dispyt går över min befogenhet.

Karl Och det beklagar jag, ty jag går gärna teologiskt längre och hur långt som helst, om blott jag slipper möta en fanatiker.

Scen 5.

Wentworth Jag kom omedelbart. På mig behöver ni ej kalla mer än en gång. Är situationen allvarlig?

Karl Jag vet ej ännu. Jag vet bara att jag själv och mina landsmän ej förstår varandra längre. De har satt i gång ett uppror! Kan ni fatta det, lord Wentworth? Jag kan ej förstå det själv. Jag är ju skotte själv och född i Skottland, och så är det skottarna som vänder sig mot mig! Jag väntade mig allt det värsta av de underliga engelsmännen, men att skottarna helt plötsligt skulle driva mig till detta kan jag inte fatta. Vi har levat lyckliga i fred i tio år, och så förklarar skottarna sin konung krig! Min släkt är skotsk, den har regerat skottarna i flera hundra år, och så fördärvar de mitt liv med ens med att frammana fullt inbördeskrig i landet. Allt vi levt för, allt vad vi förtjänat under dessa tio år av välstånd, allt vad jag med min regering har byggt upp har skottarna förstört och bara, som det tycks, för att försöka djävläs.

Wentworth Hur har kriget gått?

Karl Åt fanders! Därför endast har jag kallat er och utnämnt er till överstelöjtnant för hela Irland.

Wentworth Och vad vill ni jag skall göra?

Karl Kan ni göra något?

Wentworth Varför ställde skottarna till med ett sådant uppror?

Karl Som all djävulskap på denna ö tycks enda upprinnelsen till allt bråk ha varit någon tvist om någon bokstav i den nya katekesen.

Wentworth För att de ej accepterade vår kyrkas nya bönbok gjorde de så blodigt uppror?

Karl Ja.

Wentworth En sådan oförskämdhet får ej tolereras utan vidare av någon suverän. Tro inte för ett ögonblick att deras uppror gällde deras fromhet. Nej, de bara önskar slå sig fria för att tillfredsställa sina lustar och befängda nationella ambitioner.

Karl Men vi har förlorat kriget mot dem. Statens välfärd uppbyggd under tio år har fullständigt förbrukats.

Wentworth Ni har blott en enda sak att göra.

Karl Vad?

Wentworth Ni måste sammankalla parlamentet för att uppbringa nödvändiga resurser till ett fortsatt krig.

Karl Det önskade jag minst av allt att göra. Jag har icke glömt de obehagligheter parlamentet senast åstadkom för mig. Jag har levt lyckligt utan något underhus i tio år nu. Måste jag ånyo konfrontera helvetets opposition?

Wentworth Om inte, skiljer Skottland sig definitivt från er. Välj själv det mindre onda.

Karl Skottarnas gemena uppror började med att en viss församling började att bombardera prästen när han läste ur vår nya bönbok. Någon slängde en hel stol på honom där han stod i predikstolen. Alla såg att delinkventen var en kvinna, men en sådan stol kan blott ha slungats så högt upp av en väl övad man. Det bråket var planerat och väl förberett av män som var utklädda till menlösa kvinnor. Upprorshandlingen var uttänkt med en infernalisk djävulskhet, och bara därför vill jag gärna kväsa mina egna skottar. Må man sammankalla parlamentet. Ger mig underhuset ett nytt helvete, så må det helvetet bli skottarnas.

Wentworth Jag tror, ers majestät, att ni ej äger något annat val.

Karl För att ni är lojal och hjälpsam, gode Wentworth, skall jag göra er till jarl. Vad sägs om titeln jarl av Strafford?

Wentworth Jag tar det som ytterligare en sporre till att göra allt för er, min konung, och för statens enighet och väl.

Karl Jag tackar er.

(Strafford böjer knä och kysser konungens hand.)

Akt III Scen 1. Underhuset, april 1640.

Karl Aldrig fanns det en konung som hade mer viktiga skäl till att öppna ett nytt parlament än vad jag har för närvarande. Jag ber hela mitt här nu församlade folk att nu ge noga akt på vad Talmannen härmed skall säga. *(träder tillbaka. Finch tar över.)*

Talmannen (Finch) På nytt har vårt land dragits in i en fruktansvärd kris genom oroligheterna uppe i Skottland, varför konung Karl nådigt önskat att dryfta affärer med sitt här på nytt sammankallade folk. Det behövs mycket pengar till kriget samt förnödenheter i mängd. Det är traditionellt att vår konung församlar sitt folk i ett fritt parlament varje gång han i krig just behöver få fram mera pengar. Hans nåd är som vanligt oändlig, och även om han här i sitt parlament gärna avlägger strålgans och härlighet bör ni samtidigt beakta att han aldrig avlägger sitt majestät. Parlamentet kan börja. *(sitter ned.)*

(Alla sitter stilla under tryckt tystnad ett tag och tittar på varandra. Ingen tycks våga börja. Efter en stund:)

Harbottle Grimston Jag ber att få rikta herr Talmannens uppmärksamhet till ett par små detaljer. Vårt Underhus har ej fått kallelse till parlamentet på mera än tio besvärliga år. Vi har härmed följaktligen elva års ärenden att gå igenom. Tro ej att en enda av oss under dessa oändliga år glömt en enda detalj av det sistlidna parlamentariska mötet. Vi måste metodiskt gå genom de tråkiga omständigheterna kring framför allt religionens hanterande samt alla orsaker till allmänt missnöje. Vi måste kräva följaktligen att alla handlingar framläggs i målen mot Eliot, Strode, Selden, Valentine, Holles och de övriga fyra som fängslades vid det avslutande mötet för tio år sedan. Som alla vet tilläts John Eliot dö av sin sjukdom i fängelset. Vidare kräver vi samtliga handlingar i alla fartygsaffärer samt en allmän utredning om frågan åsidosättandet av parlamentet och dess kungligt godkända lagliga rätt vid det senaste mötet för elva år sedan.

Talmannen (till kungen) De har icke glömt något på elva år.

Karl (tillbaka) De är mer omedgörliga än vad jag trodde och fruktade.

John Pym Vad vi mest fruktar, herr talman och Ers Majestät, är det kungliga självsväld som åsidosättandet av privatmannens rätt att få behålla sin egendom visar.

Karl Här måste jag kungligt försäkra er alla att jag aldrig önskade att vålla någon den ringaste skada. Jag vill vara konung blott över ett fritt folk. Om folket ej gives full frihet till egendom och dess förvärv kan ej konungen heller bli rik eller

lycklig. Jag avstår härmed ifrån tolv skepp och alla dess inkomster, om Underhuset ger mig vad jag ber om i kriget i Skottland.

John Glanville Vi måste först dryfta ordentligt de elva passerade årens affärer.

Karl Förstår ni ej att landet icke har råd med en väntan? Jag ber er om hjälp, och ni vill bara dryfta och babbla och prata och uppskjuta intill förbannelse. Dröjsmål i frågan är lika fatalt som ett avslag.

John Pym Om ert majestät enligt sin etablerade praxis vill upplösa sitt parlament just när det börjat arbeta blir det ej några subsidier.

Karl Ni tar er då ton! Jaså, ni börjar hota mig också! Fördöme mig om jag kan tåla er listiga opposition som blott använder dröjsmål och provokationer som vapen mot mig och regeringen en enda timme mer!

Strafford Ers Majestät, jag ber er att ha tålmod. Ge dem en chans. Försök att visa hänsyn mot deras olidliga långsamhet. Då kanske allting kan ordna sig.

Karl Jag är en skotte, och Skottland gör uppror mot mig! Och det här parlamentet är engelskt och vill bara ha mig ur världen som den skotske konung jag är! Jag tål ej detta engelska utslätade hyckleri! Parlamentet är upplöst! Ni vägrar ju att samarbeta med mig, era kålsupare! Gå då hem med er alla, förbannade ensidiga puritaner, och läs där er Bibel tills landet går under! Jag skiter i er!

(Parlamentet upplöses under upprörda diskussioner.)

Strafford Herre konung, ni borde ha gett dem en chans.

Karl Allt de tänker och gör går blott ut på att erövra makten för egen del på min och kronans bekostnad. Har jag ej då rätt att försvara mig? Mot en fientlig församling av illsluga trolösa engelsmän som ej vill visa god vilja ens har jag ej annat försvar än att sparka dem alla i häcken! Jag visste att detta förbannade Underhus bara på nytt skulle vålla mig avbräck och mera bekymmer. De huggormar som då för elva år sedan förstörde min säkerhet och all min ro har nu vuxit till kobror och hatiska giftiga livsfarliga intrigörer!

Strafford Ni får ej på detta sätt någon uppbackning av folket i kriget.

Karl Så får jag väl slåss då helt ensam till slut emot alla!

Scen 2. St. Georges Fields, London. Puritanmöte.

Alla puritaner är klädda lika. Ingen kan särskiljas från den andra.

Puritan 1 Kan vi längre tolerera tyranniet? Skall vi uthärda precis vad elände som helst? Jag vägrar! Det är dags att något äntligen nu görs åt saken!

Puritan 2 Konungen har sprängt sitt första parlament på elva år som var det kortaste i hans regering! Vi fick knappast öppna käften ens! Vi kan ej finna oss i vad förtryck som helst!

Puritan 3 Det är ej kungen som är skyldig. Det är alla hans osaliga rådgivare. Vi knäckte nästan Buckingham, men han gled oss ur händerna och slapp bli degraderad. Men vi lider under Strafford, Hamilton och Bibelkorrumperaren och religionsförfalskaren den usle biskop William Laud!

Puritan 4 Du har alldeles rätt. Vi måste få dem väck.

Puritan 5 Vad säger Skottland?

Puritan 6 De står helt och hållet på vår sida, och de vet att de har kniven på det engelska förtryckets strupe. De är säkra på att tyranniet måste falla och att kungen måste sammankalla parlamentet.

Puritan 7 Men vi kan ej bara stå med händerna i fickorna och vänta! Vi har ju fått nog för länge sedan! Låt oss handla! Det är nödvändigt att göra något!

Puritan 8 Låt oss proklamera Strafford, Hamilton och Laud som statens fiender! Och låt oss aldrig vila förrän de är borta!

Puritan 9 Må de vara såsom fredlösa! Må var och en som vill ha rätt att döda dem!

Puritan 10 Hurra! Låt oss befria kungen från de falska bovar som parasiterar på hans makt!

Alla Hurra! (*entusiasmen är oerhörd, och alla är färdiga att ta till våld.*)

Oliver Cromwell (för sig själv) Så kokar denna gryta ständigt allt våldsammare och hotar redan svämma över. Men det är dock ingenting mot vad som komma skall. En kemisk reaktion är i full färd att bildas som skall vända upp och ner på hela England. Och ve varje man som då är dum nog att av helig enfald ställa sig i vägen för sin värdelösa heders skull! En storm skall komma som skall överträffa all förödelse i all förflytten engelsk gårdag. Samhället som skapades av kungarna och deras tjänare som Chaucer och som Shakespeare skall ej någonsin mer bli sig likt igen, ty allt skall ryckas upp med rötterna förutom religionen.

Scen 3. Whitehall.

Karl Vad säger Strafford? Londons puritanska hop har brutit sönder stadens fängelse, har satt upp skändliga plakater på mitt palats, har ropat efter ert blod utom Lauds och Hamiltons med samma blodtörst som ett romerskt gladiatorspels publik, och de har lynchat Thomas Benstead, hängt den arme mannen och fyrdelat honom utan att ens låta honom veta varför. Puritanerna är lösa, och de hotar landet med full anarki med skottarna i ryggen. Strafford, vad har vi att göra?

Strafford Vi har blott en enda sak att göra.

Karl Vad?

Strafford Att sammankalla ett nytt parlament.

Karl Det kan betyda slutet för ert liv och min regering.

Strafford Ändå har ert majestät ej något annat val, om han vill mästra puritanerna och klara skottarna. Om endast parlamentet kan fås till att lyssna skall de vilda puritanerna och skottarna snart sluta bråka. Var beredd på endast att ge stora eftergifter.

Karl Det är just vad jag mest fruktar. Ger man sådana barbarer blott ett lillfinger så mumsar de glupskt i sig hela armen hänsynslöst och utan att betänka ofinheten därmed.

Strafford Jag beklagar, men ni har ej något annat val, om ni vill rädda er regering.

Karl Jag beklagar, Strafford, att jag måste lyda er, ty detta kan betyda att jag måste avstå från er tjänst, som är den enda jag har litat på.

Strafford Vad som än händer skall den tjänsten vara er lojal och foglig.

Karl Varför finns det blott en enda man i parlamentet som är såsom ni?

Strafford Vem menar ni?

Karl Ni själv. Det finns ej någon annan.

Scen 4. Underhuset.

John Pym Härmed anklagar jag Sir Thomas Wentworth, earl av Strafford, för fullkomligt högförräderi. Och vi har ingen tid mer att förlora. Earlen har det högsta militära chefskommandot över styrkorna i Irland och kan vara när som helst i London. Dessutom har pålitliga källor informerat oss att styrkor sammandras runt Towner. Det kan innebära Straffords intentioner att belägra staden. Låt oss därför omgående dra earl Strafford inför rätta både här och inför Överhuset! (*allmänt entusiastiskt bifall*)

Viscount Lucius Carey Falkland Jag ber här att få erinra om att det ej finns bevis för något högförräderi från Straffords sida. Må vi undersöka saken först förrän vi går för långt och drar fram ett förräderimål utan grund.

Clotworthy Då ber jag i min tur att få erinra om att det finns klart belägg i skriftlig form för att earl Strafford har den intentionen att med sina irländska arméer infalla i England.

John Pym Detta kräver ovillkorliga åtgärder och omedelbart! Om blott vi likviderar earlen Strafford är den värsta skurken borta från vår horisont. De andra blir det sedan lättare att klara av.

Falkland Jag kräver omröstning!

många röster Onödigt!

Clotworthy Ingen vågar vara svag i detta ögonblick, lord Falkland. Alla utom ni är nu i detta parlament blott män av handling. Konungen skall icke mer få möjlighet att upplösa sin folkförsamling.

Falkland Jag är tvungen att fromt böja mig för er majoritet men gör det icke utan onda aningar.

John Pym (till Falkland) Om Strafford döms i laglig ordning äger kungen alltid rätt att slutligen benåda honom.

Falkland Kungen är ej konung längre med ett parlament som detta.

Scen 5.

Karl Mina biskopar, jag har er kallat hit för att be er om råd i en förtvivlad angelägenhet. Man kräver av mig att jag skall avhugga mig min högra hand och offra Strafford för den självsvåldiga pöbelns politik. Vad menar ni om detta?

biskop 1 Vad är det för råd ni önskar ha av oss, ers majestät?

Karl Det puritanska Underhuset har förklarat Strafford skyldig till förräderi av första graden och det utan klart bevis. På lösa grunder vill de lyncha honom. Överhuset har tre gånger övervägt hans dom. Den sista gången dömdes han med endast tjugosex omdömeslösa röster emot nitton. Aldrig har mitt Överhus förut varit så glest och tomt. Blott mitt namn saknas under det parlamentariska justitiemordet.

biskop 2 Lagen eller konungens prerogativ. Det är vad frågan gäller.

biskop 3 Lagen är för folket. Konungens prerogativ är numera mot folket eller anses så åtminstone.

biskop 1 Ni har att välja mellan egenmäktighet och offervilja.

biskop 3 Om ni offrar Strafford skall ni i hans ställe vinna folket och dess parlament.

Karl Men Strafford är ju fullkomligt oskyldig! Han har bara gjort sin plikt!

biskop 3 Men Överhuset jämte Underhuset har formellt dömt honom skyldig.

Karl Ber ni mig då offra en oskyldig mänskans blod?

biskop 1 Vi ber er inte göra något. Men politiskt tycks ni ej ha något val.

biskop 2 Om Strafford kommer undan genom kungens nåd skall hela folket vända sig mot kungen.

Karl Hur kan jag mer vara konung i ett land som detta? Alla motarbetar mig, och allt jag säger i mitt parlament har motsatt verkan till vad jag har avsett, Strafford kom till London för att bistå mig väl medveten om sin personliga livsfara och hann ej ens visa sig i Överhuset förrän han blev häktad. Laud har dömts till livstids fängelse i Tower för att ha manipulerat kyrkan, alltfler av de män jag litat på flyr utomlands för att behålla sina liv, och Strafford, denna redligaste man på dessa öar, har dömts skyldig både i det låga Underhuset och sitt eget Överhus på falskaste och helt ensidig grund. Det dokument som ansetts som det fällande beviset handlar ej om England utan Skottland. Det var Skottland som han ville invadera med sin här och icke England. Men det bristande beviset har gemena puritaner använt till att få honom ur vägen. Och nu ber de mig att underskriva Straffords dödsdom. Han har dock gjort allt för mig, och jag har likaså gjort allt för att försöka rädda honom. Allt har gått åt

fanders, och den nya maktfullkomliga församlingen i parlamentet blir jag aldrig mera av med. De har genomdrivit lagen att ett parlament ej mer får upplösas förutan att ett nytt blir kallat högst tre månader därefter. Därmed är jag fast i parlamentets fälla, och jag har ej makt att rädda livet ens på min mest trogne och lojale tjänare när parlamentet har beslutat offra honom för sin egen nyttnämnda ofelbarhet. Jag har blott att skriva under Straffords dödsdom fast han är oskyldig, ty därhän har parlamentet lyckats driva sin monark med våld.

Och därtill driver även ni mig, herrar biskopar, med era undanglidande manövrer i det falska, låga, usla parlamentets riktning! (*skriver under*)

biskop 1 (under tiden, till de andra biskoparna) Kungen är förlorad.

biskop 2 Det är icke Straffords dödsdom som han skriver under. Det är hela sin självsvåldiga regerings.

biskop 3 Må han bota för sin självförgudning, men ej alltför mycket.

biskop 2 Aldrig trodde jag han kunde skriva under en oskyldig mänskas dödsdom.

biskop 1 Det kan vem som helst i politiken, och kung Karl bevisar nu sig vara blott en fåfång människa som alla andra dumma maktpositionshavare.

biskop 2 Hans bästa vänner övergiver honom och flyr landet. Vem blir kvar till sist?

biskop 3 Det ser nog ut som om de puritanska entusiasterna till slut skall segra och bli helt ensamma kvar med sina härskrin.

biskop 1 Kom. Vi har gjort vad vi kunnat för vår konung. Låt oss gå.

biskop 2 Ja, vi är också endast människor som överger ett fartyg när det sjunker.

(*de tre biskoparna drar sig tillbaka.*)

(*Strafford synes sjuk och tård i Towern efter två månaders fängelse.*)

Strafford Vad? Har kungen skrivit under domen över mig? Har han ej fattat vilket oerhört justitiemord som har begåtts? Jag tjänade min konung när hans samtliga tre länder och dess folk av feighet övergav en fin monark, och därför skriver han nu under denne ende helt lojale tjänares hopplösa dödsdom! Det är för absurt! Sätt aldrig någon tillit till en man som har en etablerad maktställning att skydda och försvara, ty en sådan man är alltid trolösheten själv hur troget man än tjänar, älskar och beskyddar honom! Karl, du har nu med att offra mig själv skrivit under din regerings dödsdom! Må den drabba dig ej mindre hårt än mig! (*försvinner i mörker*)

Karl (ensam, fortfarande med pennan i hand efter att ha skrivit under)

Om jag ock återfår mitt folk för detta och jag blir en populär person i parlamentet skall jag aldrig själv förlåta mig för denna yttersta och fega eftergivenhet. Om den politiska nödvändigheten är så grym kan jag ej bliva ren och fri och lycklig åter förrän jag befrias från all politik. Du dör, min gode Strafford, med en mördande förbannelse mot mig, som är fullkomligt riktig och berättigad. Jag känner att jag ej kan skylla på mitt parlament för att jag låtit mig bli tvingad av mitt parlament till detta, som är lagstridigt mot alla statens lagar och allenast lagligt enligt parlamentet. Men det är just parlamentet som numera stiftar alla lagar, och det parlamentet är besatt av Gud.

Akt IV Scen 1.

Greve Rossetti Det tycks mig, drottning, som om konungen var mer en katolik än protestant. Han talar, tänker och agerar som en katolik. Var anser ni han står i rent religiöst avseende?

Henrietta Han har ej någonting emot katolicismen men är långsam, slö, försagd och obeslutsam. Om han icke var så mild så hade vi haft ordning här i landet och för länge sedan.

Rossetti Parlamentets hotfullhet oroar påven. Hur långt tror ni parlamentet vågar gå?

Henrietta Jag lovar er, att vilka löften parlamentet än avtvingar konungen, så är han icke bunden vid dem.

Rossetti Är det er personliga uppfattning, eller har han själv uttryckt sig så bestämt?

Henrietta Jag känner honom, och jag vet att inget parlament i världen kan beröva honom hans medfödda kunglighet. Hans fader var ej övertygande som konung, men själv är han konung intill döden och i varje tum.

Rossetti Jag har fått avsked genom konungen av parlamentet. Puritanerna tycks vilja kasta ut varenda katolik ur landet. Vad vill ni att jag skall hälsa påven?

Henrietta Lugna honom bara, och om parlamentet bråkar ytterligare, så säg blott att jag underhandlar med mitt franska modershus. Om puritanerna gör sig omöjliga, så skall vi klara av dem med Frankrikes, Irlands och det nyomvända Skottlands hjälp.

Rossetti Det nyomvända Skottland?

Henrietta Ja. Min make har rest dit och återerövrat sitt eget folk. Om han nu även lyckas vända Irland med sig mot de ilska puritanerna så måste parlamentet anse sig förlorat.

Rossetti Tror ni han kan lyckas väcka Irlands katoliker?

Henrietta Han må göra det. I annat fall så lämnar jag hans svaga sida och beger mig hem till Frankrike med mamma. Där åtminstone kan ingen kungatitel fräckt ifrågasättas.

Scen 2.

Henrietta Du är en idiot!

Karl Min kära, skottarna är med mig. Upproret är slut, och även Irland har jag gjort till mitt. Det avsigkomna Underhuset är förvirrat och vet inte längre hur det skall befatta sig med mig. Den puritanska klicken har förlorat all majoritet, och folk är trötta på dess fanatism. Det vill ha fred och mig tillbaka. Laud är glömd i Torners fängelse. De vågar inte längre ropa på hans blod ens. De är nästan helt pacificerade.

Henrietta Och ändå låter du de värsta mördarna, förrädarna och folkuppviglarna bland dem få fortsätta sin agitatorspolitik! Har du nu redan glömt din Strafford och den massakrerade oskulden Thomas Benstead? Ej en enda droppe puritanskt blod har utgjutits. Deras enda så kallade offer och martyrer har de själva emot lagen släppt ur varje fängelse. Men vi, som hållit på din rätt, försvarat dig och hjälpt dig, har de självsvåldigt fått mörda utan att ens blivit åthutade därför. Och nu går din ärkefiende John Pym, den grobianen, lös på parlamentet och hjärntvättar Underhuset till att mot dig fatta den fördomen att du har uppviglat Irland emot England!

Karl Påstår Pym, den hedersmannen, en så infernalisk lögn?

Henrietta Han själv och fyra andra, alla ledarna för den vanvettiga oppositionen.

Karl Väljer han en sådan linje störtar han själv landet i inbördeskrig.

Henrietta Se till att äntligen få honom ställd till doms då som den landsförrädare han är! Om sådana som han får hållas leder det till slut till att din egen son och din familj blir slaktade!

Karl Min drottning, vad kan jag då göra?

Henrietta Få dem häktade! Är du ej landets konung? Är du ej ansvarig för nationens framtid? Har du ingen mandom kvar i kroppen? Har du ej en framtid och familj att skydda och bevara? Gå, din fegis, innan jag föraktar dig! (*går bestämt*)

Karl En fara hotar landet. Hon har rätt. Som landets konung måste jag ingripa. Underhuset har gjort alltför många kupper emot mig fastän jag inte gjort en

enda emot dem. Det är nu dags för mig att äntligen begynna svara dem på deras eget språk! Min livvakt och mitt garde! Vi skall gå till parlamentet!

(vakter klampar fram från vänster och följer den upprörde konungen ut till höger.)

Scen 3. Underhuset.

John Pym Jag säger er, att drottningen med kungens goda minne konspirerar mot oss med att hemligt stödja Irlands uppror. Deras avsikt är att genomföra envælde med våld och helt förinta parlamentet och all folkets rätt vi med så stora mödor lyckats bygga upp igenom blod och svett och tårar, för att tala med John Donne. Hon ämnar driva landet in i ett inbördeskrig till oerhörda prövningar för England. Drottningen och hennes katoliker måste stoppas!

Generalåklagaren Härmed är det min plikt att i parlamentets Underhus framföra ärendet att fem medlemmar här i Underhuset och ytterligare en i Överhuset gjort sig skyldiga till högförräderi.

en härold Och härmed framför jag att kungen kräver Underhusets fem medlemmar funna skyldiga till högförräderi nu genast överlämnade till rättvisan och häktet.

en parlamentsledamot Detta är absurt. Det är att inkräkta på parlamentets privilegium.

en annan Kungen går för långt.

John Pym Vad sade jag? Nu vet vi att han inte drar sig för att överskrida gränserna ens för normal anständighet! Vi har att vänta oss en kupp i vilket ögonblick som helst!

en ledamot Jag har just fått ett bud från kammarjungfrun hos vår drottning som berättar att i detta ögonblick vår konung är på väg till oss med en beväpnad skara för att häkta de fem ledarna för vår opposition!

en annan Vi måste kräva för vårt parlaments och underhus intakta privilegium och integritet att dessa fem omedelbart beger sig härifrån och söker skydd tills krisen är förbi!

en tredje John Pym! Tag med er de anklagade och håll er undan för Guds skull!

John Pym Mina herrar, ni behöver inte be mig flera gånger. Mina vänner, låt oss dra oss under jorden. *(John Pym och fyra andra bryter upp.)*

en ledamot Skynda er!

(Kungen bryter in med beväpnad vakt.)

Karl Var är John Pym och hans medsammansvurna?

en ledamot De är inte här, ers majestät.

Karl Det ser jag nog. Jag ber er, gentlemän, att hjälpa mig att finna dem. Ni vet, att när det gäller högförräderi har ingen några privilegier. De flugna fåglarna kan icke skyddas. Vart har de begivit sig och gömt sig?

Talmannen (faller på sina knän) Jag ber er om ursäkt, herre konung, men ej någon här i huset kan besvara er. Jag själv har i min egenskap av talman varken ögon till att se med eller tunga till att tala med förutom såsom denna folkförsamling ger mig direktiv till, och det är den enda herre jag har rätt att tjäna här i detta hus fastän ni själv har utnämnt mig.

Karl (förbluffad) Jag ser att jag har ingenting mer här att göra. *(går med sina män)*

hela Underhuset Kränkning av vårt privilegium! Kränkning av vårt privilegium! Kränkning av vårt privilegium! *(talkören förföljer honom tills alla hans män är borta. När stormen lagt sig:)*

Talmannen (sakligt) Mina herrar, låt oss återgå till ordningen. Vi hade på tapeten drottningens förmenta uppror ifrån Irland och det kanske förestående inbördeskriget att behandla. *(debatten fortsätter)*

Scen 4. Dover vid havet.

Henrietta Det är mitt fel alltihop. Jag ville aldrig detta.

Karl Ingen ville det, min kära. Det är ingens fel. Vem kunde veta att din kammarjungfru stod i underrättelsekontakt med puritanerna? Du undslapp dig ett oförsiktigt yttrande av ren spontanitet, och det utlöste ofrivilligt en lavin som helt begravnade våra sista levande försök att upprätthålla vår integritet som suveräner.

Henrietta Älskade, förlåt mig.

Karl Det är inget att förlåta. Allting sker som någon högre makt och vilja än vår egen har planerat. Kanske det är bäst för alla. Kanske att det leder till en idealdemokrati. Det enda molnet på vår himmel är fanatikerna, puritanerna, som jagat först din moder och nu dig ur landet.

Henrietta Jag kan icke stanna här. Jag måste tänka först av allt på våra barn.

Karl Du har fullkomligt rätt. Jag själv är tvingad från dig. Mitt liv hädanefter blir blott landsflykt, krig och fredlöshet. Vi levde tio lyckliga och för mitt land välsignelsebringande år tillsammans. Nu står lyckans baksmälla för dörren med en kamp på liv och död mot puritanerna och deras blinda enkelriktning, och den kampen kan jag endast föra ensam. Kanske att vår son i bästa fall får härska över ett mer fredligt folk än vi. Den tragedi som nu begynner kanske för det goda med sig att en ny erfarenhet för vår nation kan göra framtiden för England något av vad vi har drömt om: ett land fritt från religiösa överdrifter och fördomar. Men vi själva får nog aldrig se en sol gå upp mot en så fager horisont.

Henrietta Om ändå ditt försök i parlamentet hade lyckats! Endast en sak kan jag ej förlåta engelsmännen: att de samma dag som du av säkerhet för din familj begav dig bort från London hyllade de fem förrädarna som landets största hjältar. De gör vad som helst för att framhäva värdet av sitt pöbelvälde och förstora allt vad som görs mot dem till orimlighetens proportioner. Deras politik består av överdrifter, lögner och falsk propaganda. Puritanerna klär sig i fåfängans och skrytets heroism, och sådant kan jag inte med!

Karl Seså. De är blott människor. Den soppa de bereder för sig själva är ej roligare för dem än för oss. Du skall få se ännu på kataklysmor och apokalypser.

Henrietta Käraste, farväl. Förlåt att jag i nödens stund nu övergiver dig för ett mer lyckligt land, det ljuva Frankrike, var monarkin står fast för evigt. Nöden tvingar mig.

Karl Vår skilsmässa är straffet för att jag ej alltid handlat riktigt rätt mot dig och mot mitt folk.

Henrietta Jag kommer strax tillbaka när du vunnit kriget och förintat puritanerna.

Karl De kan förintas endast av sig själva, och så kommer även att förvisso ske. Det gäller för mig att stå utanför så mycket som är möjligt.

Henrietta Ingen konung kan stå utanför sitt rikets öde.

Karl Nej, du har väl rätt. Adjö, min käraste.

Henrietta Adjö, min make.

(De omfamnas och skiljs. Hon skyndar därifrån.)

Karl Jag får ej se min lycka mer i livet. Men jag är dock tacksam för att livet lät mig känna på vad lyckan är. *(vinkar farväl. Vänder sedan och går nedslagen därifrån i motsatt riktning.)*

en soldat Ers majestät, er här av kavaljerer väntar på er ledning i det nya kriget för befrielsen av vårt lands monarki.

Karl Nu är jag redo. Låt oss sälla oss till våra trupper. *(de går.)*

Akt V Scen 1.

Parlamentsledamot Ers majestät, vi kräver att ni återvänder nu till London. Vi är införstådda med att alla missgrepp under er regeringstid begåtts ej av er själv men uteslutande av era dåliga rådgivare. Det gäller då i synnerhet de religiösa manipulationerna.

Karl (uppbragt) Ni kräver att jag återvänder i vems namn? Vem kan befälla mig? Ni kryper för mig bara för att tillfredsställa era kritiker men samtidigt på sådant sätt att ni gör det omöjligt för mig att med världens bästa vilja acceptera framför allt ert sätt men även era slingrande metoders falskhet. Men i sinom tid skall Gud avslöja er som de bedragare ni är, ni enfaldiga puritaner, och då skall jag triumfera över er död eller levande! Vad vill ni mig egentligen? Har jag förbrutit mig mot era nya lagar? Peka på den lagen i så fall! Ni kräver sådant av mig som ej någon krävt av någon engelsk konung förut! Ni kan aldrig kräva av en konung att han ej skall vara konung!

ledamoten Med respekt, ers majestät, men av ert svar framgår det ej i klarhet vad ni har för intentioner.

Karl Det behövs ej er intelligens för att dra sådan slutsats. Det kan varje skolpojke förstå och utan att ens sitta i ert parlament! Men jag är ej omöjlig. Jag går med på era religiösa krav hur litet det katolska Irland än går med på det.

ledamoten Då måste ni nu bara återkalla samtliga förräderianklagelser mot våra puritanska generaler och omedelbart få slut på krigstillståndet.

Karl Stackars människa, förstår ni ej att en förrädare är en förrädare? Vad blev det av vårt land om alla destruktiva krafter gavs legalitet? Ni puritaner har på ert program att fullständigt upphäva alla lagar utom de som lagliggör ert eget självsvald och enväldiga godtycke!

ledamoten Alltså kräver ni inbördeskrig.

Karl Nej, ert parti framtvingar det med sina ofelbarhetskrav.

ledamoten Ers majestät, vi måste då bestämt avvisa alla anbud från er sida tills inbördeskrigets våld har fullbordat vårt Englands dom.

Karl Jag ser ej något annat val så länge puritaner kräver konungens tillintetgörande.

ledamoten Ni kommer att få höra från oss nästa gång med vapen.

Karl Jag har hela England på min sida. Ni har bara London.

ledamoten Det förbättrar inte saken. (*går*)

Scen 2. Underhuset.

William Prynne Herr före detta ärkebiskop, jag anklagar er för att ha korruperat och förvänt vår religion och därmed helt åsidosatt all lag och rätt. Ert handlingssätt är rena smädelsen mot England, ni är en reptil som ersatt himmelen med helvetet med era oerhörda manipulationer, hädelser och brott, och jag har aldrig glömt de år jag tvingades att tillbringa i fängelse för er skull som martyr för puritanernas dock segerrika sak! Ni är ett svin som måste hängas och avlivas! Ni hör själv här utanför hur massorna med skriande entusiasm nu kräver ert besudlade och ruttna blod som offer för det stora mannfallet i inbördeskriget!

Earl Robert Devereux av Essex Jag ber er om ursäkt, mina herrar, men är detta friheten vi lovat skaffa våra efterkommande med våra liv som insats? Har vi segrat då vid Marston Moor för att bli av med kungens tyranni och låta pöbeln få all beslutande makt i stället? Har vi trotsat konungens förtryck för att i stället bli förtryckta av rent gatuvåld? (*sätter sig*)

Prynne Earl Robert Devereux av Essex, ni har fått den ära ni förtjänat av ert handlande av kriget när allt vad ni åstadkommit under två år ej är tiondelen av vad

vår vän Cromwell åstadkom blott i ett enda slag. Jag föreslår att earl av Essex fränkänns sitt befäl. Vad säger den förrädaren och falske prästen William Laud, den värste kyrkokorrumperaren i vår historia, till sitt försvar?

Laud Jag levde och jag dog blott enligt den religion av protestantisk dräkt som jag fann redan etablerad i vårt land. Vad ont jag därmed kan ha åstadkommit var ej någonsin planerat.

Prynne William Laud, ni ljuger som den hund och åsna och martyrförföljare ni är. Ni kommer att bli hängd och det offentligt, ty majoriteten som fördömer er är säkrare än hela kyrkan.

Laud Ni tog livet av mig redan när ni slaktade den gode Strafford utan sak. Hans dom blir min men denna gången utan kungens underskrift. Mitt blod förbannar endast er och icke kungen.

Prynne Det är nog! För mannen ut! Votering!
(*Laud föres ut, det glesa Underhuset voterar.*)

Scen 3. Oxford.

Denzil Holles Ers majestät, ni är förlorad. Ni har ingen chans mot Parlamentet. Därför har vi kommit hit för att förhandla.

Karl Denzil Holles, jag kan precis med samma rätt som ni förhandla lika säker om min seger.

Bulstrode Whitelocke Och hur många liv vill ni då offra i det kroniska dödläget? Tusen? Tio tusen? Hundra tusen? En miljon? Betänk att det är era egna män som blöder mest. De enda som mår bra av kriget är Oliver Cromwells mest fanatiska och negativa puritaner.

Karl Och vad har ni för positivt att komma med?

Holles Vi kräver endast att ni underskriver konventionen.

Karl Skulle då presbyterianismen upphöjas till lag för alla oliktankande, som Irlands katoliker och var engelsk oliktankande fritänkare?

Holles Vi kan ej tolerera undantag. Och vissa rojalister måste utlämnas åt Parlamentets högsta domstol.

Karl Vilka rojalister?

Holles Först och främst prins Rupert och Maurice.

Karl Ni kräver då att jag skall lämna ut åt Parlamentets blodtörst mina egna släktingar?

Holles Så har vårt suveräna parlament beslutat.

Whitelocke Vi är icke här nu för att dra förhastade slutsatser om vad parlamentet ämnar ta sig till med sina fiender. Vi är blott här för att framföra till er parlamentets villkor.

Karl Alltså är ni bara anonyma postiljoner som här levererar ultimatum om nödvändigheten av att offra två av mina syskonbarn åt parlamentets partiska godtycke. Nåväl, mina herrar, var då mina postiljoner till ert muntert infallsrika parlament. Jag kräver att ni tar emot mitt svar förseglat och att ni frambär det med sigillet obrutet till parlamentet.

(*sätter sig ned och skriver, förseglar dokumentet.*)

Holles (till Whitelocke) Driver han med oss?

Whitelocke Vi måste göra som han säger. Det är inget ont i det.

Holles Ers majestät, hur vet vi att vad ni behagar skriva ej är kränkande för parlamentet?

Karl Käre Denzil Holles, om jag så skriver en ballad om Robin Hood så måste ni frambära dokumentet. Håll till godo. (*överlämnar dokumentet och går.*)

Whitelocke Vi måste göra som han säger.

Holles Och om där är något skurkstreck med i spelet? Nej, vi måste se vad konungen har skrivit, så att vi åtminstone är förberedda.

Whitelocke Jag är icke med om det. Det är ej hederligt.

Holles När landets välfärd står på spel är samtliga försvarsåtgärder emot kungen hederliga. *(bryter sigillet och läser.)*

Whitelocke Nå, vad skriver han?

Holles *(snopet)* "Jag ber av parlamentet om fri lejd för två av mina mest betrodda män så att de kan framföra mitt formella svar till Parlamentet." Undertecknat "Konung Karl".

Scen 4. Southwell.

Skotte 1 Vet ni vem som kommit hit?

Skotte 2 Det kan väl aldrig vara Cromwell?

1 Nej, det är kung Karl i egen låg person.

2 Det kan ej vara sant!

3 Vad vill han?

1 Underhandla, verkar det.

2 Om vad? Hans sak är ju förlorad. Är han inte medveten om det?

4 Han menar kanske att en konungs sak ej någonsin kan bli förlorad.

2 Ja, det är nog troligt.

3 Vet han om i vad för slags kontakt vi står med Londons parlament?

1 Det har han säkert ingen aning om.

4 Nåväl, då har vi överhanden. Vi skall nog få honom att nu en gång ta reson.

3 Låt konung Karl den fallne och bedrövlige få träda in till oss.

(Karl släpps in.)

Karl Jag ber er, mina herrar, Skottland är nu allt jag har att lita på.

4 Ers majestät, vi deltar i er olycka vid Naseby och beklagar den.

Karl Det gör jag också. Det var blott en häst som gjorde fel. Därav missleddes hela vårt kavalleri, och Cromwell fick helt fria händer till att massakrera.

4 Vi är trängda i ett hörn med er, och enda vägen ut är för er del att underteckna konventionen och lagstadga presbyterianismen både här, i England och på Irland.

Karl *(förbluffad)* Mina herrar, detta väntade jag icke av er. Det är samma ensidiga och intoleranta krav som London ställer.

1 Ni har inget val, ers majestät. Vi önskar icke krig med Cromwell.

Karl Bara för att han är hänsynslös som vinnare. Jag borde ha förstått att mina krassa skottar hellre följer segerns hänsynslösa våld än förorättade förlorarens rättfärdighet.

2 Det här är ej en fråga om moral. Vi har haft nog av odrägliga katoliker här i landet som allenast korrumperat oss och kyrkan halvt ihjäl och som ni ansvarslöst beskyddat. Det är roten till inbördeskriget.

Karl Nej, den roten är fanatikerna som blott söker utlopp för sin aggressivitet, och det har Cromwell och hans krigarglada huliganer sannerligen funnit! Och jag varnar er, naiva landsmän, så som utvecklingen går blir endast Cromwell och hans järnbarbarer kvar till slut i parlamentet sedan de har avrättat och underkuvat all opposition.

3 Vi klan ej släppa våra krav. Vi vill ej vare sig ha Cromwell eller några katoliker mer i Skottland som stör rytmen.

Karl Skyll er själva.

4 Är det allt ni har att svara på vårt krav?

Karl Jag kan ej kompromissa med mig själv. Jag kan ej överge min absoluta övertygelse om det förnuftiga i religionsfrihetens rätt i den nation som jag ansvarar för inför vår Herre.

3 Vi är tvungna då att tvinga er till mer parlamentariskt vett.

4 Ni kan ej härska ensam utan folkets samtycke och understöd. Det första land ni nonchalerade var Skottland, era fäders land. Av egen oförmåga och omdömeslöshet har ni sedan fått ert hela kungarike mot er.

1 Konung Karl, vi måste härmed arresterar er och ställa er nu under uppsikt.

Karl Vågar ni då fängsla mig, er konung, som en vanlig kriminell och farlig ointelligent person? Hur kan ni utsätta mig för en sådan förödmjukelse?

2 Ers majestät, vi samarbetar sedan länge med Oliver Cromwells parlament. Vad vi gör nu är blott för ert och landets eget bästa.

3 Vakt! För fången i förvar!

(Vakter träder omedelbart in och fängslar den mållöse kung Karl.)

Karl (till skottarna) Jag kan ej fatta hur ni kan begå ett sådant misstag.

1 Och, ers majestät, vi kan ej fatta vad vi gjort för att förtjäna sådan konung som av enfald blott fört landet in i ett så ofattbart inbördeskrig.

(vakterna för ut konungen.)

2 Vad tror ni vi kan vinna med att fängsla honom?

3 Slut på kriget, fred i riket, kanske ordning och en lösning på problemet.

2 Just det sista lär vi aldrig få. Ty vad vi nu än gör för att få fred i landet blir det på bekostnad av kung Karl, och det kan aldrig ge oss sinnesfrid.

Scen 5. Westminster Hall.

Bulstrode Whitelocke Jag måste inför denna lilla återstod av Underhuset å det högsta avråda från denna dåliga process mot en monark. Jag varnar er: om ni realiserar sådan rättsförhandling kan det blott betyda en sak: att ni dömt er konung skyldig ifrån början utan rättegång och med blott en minoritet av parlamentet såsom partisk jury. Konungen kan icke dömas av en domstol, och en sådan domstol kan ej döma någon man. Jag sällar mig härmed till de åttio ledamöter som nu redan i majoritet definitivt har övergivit detta fullständigt enväldiga och ofelbara hemska etablerade rumpparlament. *(reser sig och går)*

Oliver Cromwell (reser sig ursinnig) Jag säger er, att konungen skall halshuggas, och det med kronan på!

en puritan Seså, herr Cromwell, lugna er! Hysteriskt känsloutbrott kan ej bättra på processen.

(Karl föres in och placeras med ryggen mot publiken framför rättstjänarna. Han behåller hatten på och placeras i en stol. Längs gallerier vid sidorna av scenen synes någon publik.)

John Cook Härmed anklagar vi, Englands parlament, kung Karl den förste för det grymmaste förräderi mot hela sin nation och folk i det att han försökt att göra sig fullkomligt enväldig och därmed brutit emot alla landets lagar gällande vårt parlament och kyrka. Följden av hans handlingssätt har varit ett inbördeskrig som varat i sex år och som krävt tusentals oskyldiga dödsoffer för den anklagades nyckfullhets och hänsynslöshets skull.

Karl Jag måste be att nådigast få protestera och att fråga: med vad myndighet och rätt har landets konung här ställts inför rätta för att dömas av en jävig puritanhop?

John Cook Ni är åtalad och här ställd inför rätta genom Underhusets demokratiska folkvalda rätt.

Karl Jag kan ej se att fler än kanske sjuttio av ett hundra femtio av Underhusets ledamöter här har samlats för att offra mig som syndabock för

Parlamentets egenhändigt fabricerade inbördeskrig. Jag kan ej se att denna futtiga minoritet kan vara understödd av folket då det här rumpparlamentet nu har suttit här i fred alltsedan valet för snart nio år sedan. En sådan sorglig rest av ett så gammalt parlament kan jag ej se som något annat än som ett spektakel. Ni gör narr av hela vårt rättsväsen, mina herrar, med att iscensätta denna tarvliga och låga parodi på hur en kung kan dömas och avrättas blott igenom skändliga manövrer under bordet.

Bradshaw Täpp till truten på den oförskämde mannen! Ni är inte här för att anklaga rätten! Denna rätt har kommit till för att anklaga er!

Karl Ursäkta mig, och med respekt, Sir, denna bråkdel av ett Parlament berövat halva Underhuset och dessutom hela Överhuset, vars sig själv överlevande svans för nio år sedan blev vald av blott en liten del av folket, har ej någon rätt i världen att rannsaka rikets högsta styresman.

Bradshaw Håll käft! Vi är ett folkvalt Parlament, och såsom folkets demokratiska representanter har vi hela folket bakom oss när vi nu lagligt sätter oss till doms här över er. Ni har bedragit folkets tillit till er, fastän det gav er all makt i världen!

Karl Tack detsamma! Det kan jag med samma säkerhet och rätt anklaga alla puritaner för. Ni kan ej påstå inför världen och få den att tro att ni har någon rätt att döma mig.

Bradshaw Vi struntar i vad världen tänker. Vår plikt är att göra rättvisa med er.

Karl Den rättvisan är helt dikterad av Oliver Cromwell, som från början dömt mig skyldig intill döden utan rättegång som landets enväldige domare med våldets rätt allenast och med sina truppers råa styrka såsom medel.

Bradshaw Nog! För ut den oförskämde mannen! Rätten ajourneras!

Karl (förs ut) Tro ej att jag fruktar någon av er eller bödelssvärdet!

Bradshaw Dra åt helvete!

(Kungen förs ut, rätten upplöses under mer eller mindre kaotiska former.)

Vi kan ej fortsätta så här. Vi måste få den karlen dömd och avrättad för gott.

spridda röster Må Gud bevara konungen!

bland publiken Förräderi! Förräderi! *(de slåss på läktaren)*

Cook Vi går direkt till domen nästa gång. Om han försöker något, om han förödmjucar oss igen, så avbryt honom bara.

Bradshaw Detta gick ej alls så bra som vi nog alla hade önskat. Har ni märkt att han ej stakar sig på orden längre?

Cromwell Ja. Och folket hör allt vad han säger. Det är inte bra. Vi måste skynda på med domen. *(puritanerna bryter upp.)*

Scen 6. Samma scen. Ordningen återställd.

Bradshaw Inför rättegångens andra dag ber vi att den anklagade må svara på anklagelsen på det att vi ej må förlora mera tid.

Karl Jag måste vägra svara denna så kallade rätt tills den har blivit legitim.

Bradshaw Börja inte nu igen.

Karl Det är ej konungen vars existens ni här ifrågasätter. Det är grunden för all lag och rätt i England, och som orättvist anklagad måste jag försvara den och det minst med mitt eget liv.

Bradshaw Vi har fått nog av era bråkmakarfasoner! Ni har inte rätt att kränka denna domstol!

Karl Med respekt, min gode man, ni blott avbryter mig med flit för att jag ej skall höras. Om ej konungen av England mer går säker för sitt liv och egendom, så kan ej någon annan engelsman förvänta sig det heller.

notarien Svara på anklagelsen!

en annan Till saken!

Karl Jag kan icke svara på en falsk anklagelse ställd av en falsk församling av usurpatorer.

en domare (överste John Hewson) Fisförnäma äckelmonoman! (*rusar fram och spottar kungen i ansiktet*) Var icke så förbannat styv i korken! Du kan ändå aldrig hindra rättvisan!

Karl Min gode man, (*torkar sig*) vår Herre skall minsann nog ge mig rättvisa och även er.

Bradshaw Notarie, gör er plikt!

notarien (läser innantill) Karl Stuart, kung av England, ni anklagas härmed av ert folk av England för diverse höga brott och landsförräderier, vilket ni har redan hört. Nu kräver rätten att ni svarar skyldig eller icke skyldig till anklagelsen.

Karl Jag vägrar eftersom den här församlingen är mera lagstridig än någon domstol någonsin i England.

Bradshaw Sir! Nu får det räcka med fördömda förolämpningar från er! Lagstridigheten har ni ensam gjort er skyldig till med att utgjuta brittiskt blod och ställa till med uppror överallt och tussa kontinentens katoliker på oss....

Karl Sir, ni talar som om jag personligen gått fram och massakrerat folket. Detta lär väl snarare nu vara mister Cromwells och hans styrkors privilegium. Därmed har de ju fått sin konung inför rätta och i stället lyckats kröna Våldet och ge detta suveränitet och maktfullkomlighet.

Bradshaw Vi lyssnar inte längre på ert skitsnack. Domare, jag ber er att uppläsa domen.

Karl Får jag ej försvara mig förr än jag döms?

Cook Ni har ej något att försvara. Dessutom har ni ju vägrat att besvara samtliga anklagelser.

Bradshaw Härmed förklaras fången skyldig till förräderi och andra brott begångna mot vårt fria folk av England, vilket har bevisats.

en kvinna från läktaren Det är lögn!

en annan kvinna Oliver Cromwell är tyrannen!

(*stort rabalder. Kvinnorna försvinner spårlöst. Ordningen återställs så småningom.*)

Bradshaw Fången skall få ordet själv på villkor att han ej ifrågasätter lagligheten av vår folkdomstol.

Karl Det enda jag egentligen vill säga är en önskan att få prövas lagligt inför Underhuset jämte Överhuset. Ta det som ett överklagande till en normal och laglig domstol som jag själv kan acceptera såsom grundlagsenlig. Jag vet ändå något själv om juridik, och varje amatörjurist kan se att detta parlament är blott en oklar skugga av ett riktigt sådant.

John Downes (ursinnig) Parlamentet säger nej!

Karl I så fall är det här ej något annat än blott mängdens anonyma offerande av individen. Då är jag personen som blir likviderad av en flockmentalitet. Det är lagens, humanismens, civilisationens undergång och ej allenast Englands.

Bradshaw Du förnekar rättens domstolsmyndighet och har ej därför någon talan. Därmed döms Karl Stuart för förräderi och andra brott som mördare, tyrann, förrädare och mänsklighetens fiende till döden genom halshuggning med svärd.

Karl Jag vägrar acceptera domen.

Bradshaw Sir, ni har ej rätt att tala efter domen. Vakter, för bort fången!

Karl Jag är icke färdig! Tänk på folkets rätt och ej på era egna hatiska fördomar! Tänk på vedergällningen som måste komma av naturen och historien!

Bradshaw Vi är färdiga. För ut den dömde till hans fängelse och dom.

(*Karl förs ut. Församlingen upplöses under storm.*)

Om "En mans rätt"

Av alla författarens brittiska pjäser är väl denna den mest obehagliga. Dess historia är kuriös: redan när han först tog del av Shelleys endast påbörjade fragment av dennes version av "Charles Stuart" beslöt han att befatta sig med problemet. Åtskilliga versioner finns tidigare, men de flesta har mera intresserat sig för fallet Cromwell än för fallet Karl I, som till exempel Victor Hugos pjäs och den stora brittiska filmatiseringen med Alec Guinness som konungen. Även de flesta historiker har föredragit att säga mycket om Cromwell och litet om konungen. Ju mera de har sagt om konungen, desto mera har deras resonemang gått ut på att endast beklaga hans misslyckade politik och hans fall medan de av ren respekt inte velat gå in på hans personlighet. Nästan den första som definitivt gör detta är Pauline Gregg så sent som 1981. På hennes biografi om "martyrkonungen" har författaren ensidigt byggt sitt drama medan han missnöjt har förkastat auktoriteter som både Macaulay och John Richard Green som alltför parlamentariskt partiska.

Emellertid är ej dramat endast en överföring av Pauline Greggs inträngande analys. Tyngdpunkten i dramat vilar varken på konungen eller på Cromwell utan direkt på hela parlamentet och dess agerande. Dramat är ytterst kritiskt där emot, och vad det framför allt tycks vända sin udd mot är den i alla demokratier förekommande skötessynden att gärna utse syndabockar och belasta dessa med orimliga skuldbördor utan att de har en chans att försvara sig. Dramat belyser fyra sådana fall: hertigen av Buckingham, earlen av Strafford, ärkebiskop William Laud och slutligen konungen själv. Man kan få in earlen av Essex som ytterligare en.

En del historiska oegentligheter förekommer, som till exempel parlamentsscenen inför Buckinghams död, som är en ren teatralisk dramatisering, medan andra påfallande otroligheter, som till exempel Cromwells utfall i akt V scen 5 och domare Hewsons tilltag i den följande scenen faktiskt är historiskt riktiga. Dramats intressantaste kvalitet ligger kanske i dess berömliga koncentration av ett oöverskådligt historiskt material. Inbördeskriget förekommer endast i bakgrunden, Cromwell är koncentrerad till bara några få repliker som dock är tillräckliga för att karakterisera hans gåtfulla gestalt, och även den stora nästan alltför scenmässigt tacksamma rättegången mot kungen är koncentrerad till bara två scener som får med allt det väsentliga. För en regissör torde spelet vara en hård nöt att knäcka, men om han väl lyckas knäcka den torde resultatet kunna bli häpnadsväckande briljant. Beträffande kungens roll torde framför allt den historiska omständigheten iakttagas, att han hade svårt för att tala och nästan stammade ända fram till sin rättegång, då han plötsligt för första gången talade utan någon svårighet.

Dramat lär ha påbörjats i Verona den 7 september 1989 (akt I-III:1), fortsatts under en färjetur från Bari till Patras i Grekland (akt III:2-5), sedan fortsatts i Athen (akt III:5), Konstantinopel (akt V:1-2) och Thessaloniki (akt V:5) och fullbordats den 17.9 under pågående resa från Thessaloniki till Belgrad i Jugoslavien, vilket manuskriptets kalligrafiskt våldsamt störda text bär vittne om. Hela dramat är på jamber, men observera de båda undantagen: prosaöppningen i akt II scen 3 (Francis Littons scen) samt den enda daktylscenen, akt III scen 1.

Det vore intressant att se detta drama översatt till engelska.

J.B.W. 28.11.1989